

10.11.2025

Eesti Kirjanike Liidu arvamus autoriõiguse seaduse muutmise seaduse (erakopeerimise tasu jaotuskava koostamine) eelnõule

Eesti Kirjanike Liit (**EKL**) tänab võimaluse eest esitada oma kirjalik arvamus autoriõiguse seaduse muutmise seaduse (erakopeerimise tasu jaotuskava koostamine) eelnõule (**eelnõu**).

Sissejuhatus

EKL on loomeliit. Kuivõrd tegemist ei ole kollektiivse esindamise organisatsiooniga (**KEO**), ei ole EKL kaasatud erakopeerimise tasu jaotuskava koostamisse kehtiva õiguse ega ka seaduse muudatuste tulemusel. Üheks põhjuseks, miks kirjanikel on seni vaid loomeliit, mitte KEO, on asjaolu, et kehtiv õigus ega ka plaanitavad muudatused ei taga Eesti kirjanikele õiglast osa erakopeerimise tasust, mistõttu ei ole KEO loomiseks seni olnud motivatsiooni. Tänapäevaks on kirjanike KEO loomisel.

EKL toetab erakopeerimise tasu kogumise ja jaotamise süsteemi kaasajastamist ning süsteemi tõhusamaks ja paindlikumaks muutmist. Siiski on EKL-i hinnangul eelnõus jäetud tähelepanuta mitmed olulised probleemid. Eelkõige soovib EKL juhtida tähelepanu asjaolule, et nii kehtivas õiguses kui ka eelnõus on kirjanikud kui autorid sisuliselt ilma jäetud võimalusest saada õiglast tasu olukorras, kus nende loodud teoseid on isiklikeks vajadusteks reprodutseeritud. Samuti on ebapiisavad Vabariigi Valitsuse määruses sätestatud salvestuskandjate ja -seadmete loetelu ning nendelt sätestatud tasu määrad.

Järgnevalt on esitatud EKL täpsemad seisukohad eelnõule.

1. Erakopeerimise tasu jaotuskava koostamine

EKL toetab jaotuskava mudeli paindlikumaks muutmist ning kollektiivse esindamise organisatsioonide rolli suurendamist jaotuskava väljatöötamisel.

2. Kirjanikel on õigus õiglasele hüvitisele

Erakopeerimise tasu eesmärgiks on kompenseerida õiguste valdajale kuuluva teose tasuta kasutamist isiklikul eesmärgil. Erakopeerimise tasu lähtub Euroopa Liidu ja Nõukogu direktiivist 2001/29/EÜ (**infoühiskonna direktiiv**). Infoühiskonna direktiivi art 5 lg 2 p b sätestab, et liikmesriigid võivad reprodutseerimisõiguse puhul ette näha erandeid ja piiranguid, kui kõne all on mis tahes reproduktsioonid, sidumata seda otseselt vaid audio- ja audiovisuaalteostega.

Kirjanikel kui autoritel ei ole võimalik saada õiglast tasu nende loodud teoste (näiteks raamatute) tasuta reprodutseerimisel isiklikeks vajadusteks. AutÕS § 26 lg 1 sätestab, et autori nõusolekuta on lubatud reprodutseerida audiovisuaalset teost või teoste helisalvestist

kasutaja enda isiklikeks vajadusteks. Autoril, aga samuti teose esitajal, fonogrammitootjal ja filmi esmasalvestuse tootjal on õigus saada õiglast tasu teose, esituse või fonogrammi sellise kasutamise eest. Tasu saamine on sätestatud AutÕS §-s 27. Eeltoodust nähtub, et AutÕS §-d 26-27 kohalduvad ainult audiovisuaalsete teoste ja helisalvestiste kasutamisele. Kirjanike kui autorite jaoks tähendab see sisuliselt seda, et olukorras, kus näiteks kirjaniku kirjutatud raamatut reprodutseeritakse isiklikuks kasutuseks, ei kompenseerita kirjanikule sellest tekkinud kahju. Praktikas on kirjanikel võimalik tasu saada ainult sellisel juhul, kui kirjanik on panustanud audiovisuaalse teose või helisalvestise loomisesse, näiteks kirjutanud laulusõnad või filmi stsenaariumi, saades siis vastavat tasu EAÜ või EAAL-i kaudu. Lisaks eeltoodule on Eestis selgelt reguleerimata ka küsimus, kas autoritel ja esitajatel on õigus saada tasu ka kuuldemängude, audioraamatute ja teiste sarnaste audioteste isiklikuks otstarbeks reprodutseerimise eest. Kehtiva praktika kohaselt ei kompenseerita täna kirjanikule tema loodud kuuldemängu ega audioraamatu tasuta isiklikuks otstarbeks reprodutseerimist. Selline praktika on põhjendamatu, kuivõrd nii kuuldemängud kui ka audioraamatud on oma olemuselt helisalvestised, mida on võimalik sarnaselt muusikateostele reprodutseerida, kuid EAÜ kogub tasu vaid muusikateostelt. Kokkuvõttes on kirjanike võimalus saada tasu teose kasutamisel isiklikuks otstarbeks ebaõiglaselt piiratud.

Kirjanike tasu saamise õiguse piiramine ei ole kooskõlas Euroopa Liidu õigusega. On ilmselge ja üheselt mõistetav, et sarnaselt heliteose või audiovisuaalse teose reprodutseerimisega isiklikul eesmärgil, on võimalik reprodutseerida ka kirjalikke teoseid, kuuldemänge ja audioraamatuid ning kattuvad ka seadmed, millel on võimalik teoseid reprodutseerida (mh arvutid ja nutitelefonid). Näiteks laeb õpilane õppetöös kasutamiseks tasuta alla kirjaniku kirjutatud raamatu kirjaliku versiooni või sisse loetud audioraamatu või teeb raamatulehekülgedest isikliku telefoniga fotod. Samas ei ole kirjanikel kehtivas õiguses ette nähtud võimalust saada sellise teose kasutamise eest õiglast hüvitist, ehkki sellise tegevusega on tasuta ja isiklikuks otstarbeks autori teost reprodutseeritud. Kirjanike hüvitiseta jäämine sellises olukorras pole kooskõlas Euroopa Liidu õigusega. Ka Euroopa Kohus on kohtuasjas *Eugen Ulme* selgitanud, et näiteks olukorras, kus avalikule raamatukogule on antud õigus teha teoseid kättesaadavaks eriseadmete kaudu, mis võimaldavad nende teoste paberile printimist või USB-mäluseadmetele salvestamist, peab õiguste omajatele olema tagatud õiglane tasu.¹

Ka mitmetes Euroopa riikides on kirjanikel võimalik saada tasu nende teoste isiklikuks otstarbeks reprodutseerimise eest. Nii on kirjanikel võimalik tasu saada näiteks Saksamaal² ja Hispaanias³. Sofia, mis on Prantsusmaa kirjanike ja kirjastajate kollektiivse esindamise organisatsioon, on selgitanud, et ka kirjanikel peab olema õigus osaleda erakopeerimise tasu jaotamisel, kuivõrd tehnoloogia arengu tulemusel ei puuduta erakopeerimine enam ainult helisalvestisi ja audiovisuaalseid teoseid, vaid ka kirjalikke tekste ning kujutavat kunsti. Seetõttu on Prantsuse õiguses ka kirjanikel õigus saada tasu nende teoste isiklikuks otstarbeks reprodutseerimise eest.⁴ Sarnane süsteem on kasutusel ka Austrias, Leedus, Lätis ja mujal.

¹ EKo C-117/13, *Technische Universität Darmstadt vs. Eugen Ulmer KG*, p-d 50-57.

² VG Wort. Hersteller/Importeure von Geräten und Speichermedien. Arvutivõrgus: https://www.vgwort.de/einnahmen-tarife/vervielfaeltigen/hersteller/-importeure-von-geraeten-und-speichermedien.html?utm_

³ CEDRO. Gestión de copia privada. Arvutivõrgus: <https://www.cedro.org/usuarios/copia-privada>.

⁴ Sofia. Copie privée numérique. Arvutivõrgus: <https://www.la-sofia.org/droits-geres/copie-privee-numerique/>.

Kirjanike õiguste kaitsmiseks ei ole piisav Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivist 2006/115/EÜ tulenev õigus saada tasu teose kojulaenutamise eest raamatukogust (Eesti õiguses AutÕS § 13³).⁵ Selline õigus katab ainult piiratud juhtusid, kui teos laenutatakse koju raamatukogust, sh kohaldub AutÕS § 13³ ka helisalvestise ja audiovisuaalse teose autoritele, kellele kohalduvad hetkel ka AutÕS §-d 26-27. Seega koheldakse kehtivas õiguses kirjanikke, võrreldes helisalvestiste ja audiovisuaalsete teoste autoritega, ebavõrdselt, kuna kui helisalvestiste ja audiovisuaalsete teoste autoritel on võimalik tasu saada nii kojulaenutuste kui ka erakopeerimise eest, siis kirjanikele on ette nähtud tasu vaid kojulaenutuste eest. Mh ei kata AutÕS § 13³ kehtivas õiguses audioraamatute ja e-raamatute laenutusi, st kirjanikud ei saa mingit tasu selliste teoste laenutamise või isiklikeks vajadusteks kasutamise eest. Ka eelnõuga plaanitav AutÕS § 27 lg 10 sõnastus jätab täielikult välja kirjandusorganisatsioonid nagu EKL ning näeb ette, et tasu võib maksta organisatsioonidele muusika- ja filmikultuuri arendamiseks. Selline eristus ning kirjandusorganisatsioonide ja kirjanduse toetamise väljajätmine ei ole põhjendatud.

Kokkuvõttes ei ole kehtiv õigus kooskõlas Euroopa Liidu õigusega ega teiste Euroopa riikide praktikaga, kuivõrd kirjanikel ei ole võimalik saada õiglast tasu olukorras, kus nende teoseid on tasuta reprodutseeritud isiklikuks otstarbeks. Eelnõu ei lahenda probleemi. Probleemi lahendamiseks on hädavajalik muuta AutÕS §-de 26-27 sõnastust selliselt, et erakopeerimise tasu kogumine ja jaotamine ei oleks piiratud ainult audiovisuaalsete teoste ja helisalvestistega ning praktikas hakata koguma tasu ka trükis avaldatud **kirjandusteoste, audioraamatute ja kuuldemängude** autoritele.

3. Tasumäärade suurendamine ning salvestusseadmete ja -kandjate nimekirja täiendamine.

EKL on seisukohal, et erakopeerimise tasu süsteemi tõhususe parandamiseks on hädavajalik tõsta tasumäärasid ning täiendada salvestusseadmete ja -kandjate nimekirja. Tasumäärad ega salvestusseadmete ja -kandjate nimekiri ei ole kooskõlas ühiskonna ja tehnoloogia arenguga.

Kehtivad tasumäärad on liiga madalad. Kehtivad tasumäärad on AutÕS § 27 lg 7 kohaselt kehtestatud Vabariigi Valitsuse määrusega. Kollektiivse esindamise organisatsioonid on korduvalt pööranud tähelepanu vajadusele korrigeerida kehtivaid tasumäärasid, võttes arvesse, et kehtivad tasu määrad on püsinud muutumatuna 2021. aastast, kuigi sellega ajaga on nii tarbijahinnaindeks kui ka keskmine palk märgatavalt tõusnud⁶. Ka teiste Euroopa riikidega võrreldes on Eesti erakopeerimise tasud madalad. Näiteks on Taanis tahvelarvutite, nutitelefonide ja arvutite tasu määraks 49,92 Taani krooni, mis on umbes 6,62 eurot. Samas kui Eestis on eelnimetatud seadmete tasu määraks 3,5 eurot.⁷

⁵ Sellega seoses osundame olulisele probleemile. Kultuuriministeeriumi tellimusel Civitta Eesti AS-i läbi viidud loometöö tasustamise uuringus on antud Kultuuriministeeriumile kirjandusvaldkonnaspetsiifiline soovitus suurendada mitmekordselt autorihüvitusfondi ja seeläbi laenutushüvitiste baasrahastust ning omakorda laenutuse eest makstavat tasu (vt Civitta Eesti AS. „Loometöö tasustamine Eestis ja loomepalkade mõju hindamine“. Uuringu lõpparuanne, 2023, lk 17) – kahjuks ei ole Eesti riik seda soovitust järginud ning laenutushüvitise suurus ei ole kooskõlas ühiskonna arenguga ja EL õigusega.

⁶ Võttes aluseks 2024. aasta andmed on tarbijahinnaindeks võrreldes 2021. aastaga tõusnud 35,3% ning keskmine palk umbes 34,4%.

⁷ Harenko, K. Yksityisen kopioinnin hyvitysjärjestelmän uudistaminen. Arvutivõrgus: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/166110/OKM_2025_6.pdf?sequence=1&isAllowed=y, lk 107.

Vajalik on tõsta Vabariigi Valitsuse määrusega sätestatud tasumäärasid. AutÕS § 27 lg 7¹ p-i 4 alusel on salvestusseadmetelt kogutava tasu määr 3-8 eurot. Vabariigi Valitsuse määruks on aga kõrgeimaks tasuks salvestuskandja eest 4 eurot (salvestusfunktsiooniga teler). Samas tasu näiteks sülearvuti või nutitelefoniga eest on 3,5 eurot. Salvestusseadmete tasu määrad on põhjendamatult lähedalt seadusandja määratud kaalutlusruumi miinimumile ning vajalik on nende tasu määrade tõstmine.

Salvestusseadmete ja -kandjate nimekiri ei ole kooskõlas tehnoloogia arenguga. Tehnoloogia arenguga on sisu tarbimine liikunud ja on ka edaspidi liikumas internetipõhiste teenuste ja pilvesalvestusplatvormide poole. Salvestusseadmete ja -kandjate nimekiri ei ole selle muutusega aga kaasa liikunud, vastupidi, nimekirjas on esitatud ainult füüsilised seadmed. Olukorras, kus salvestusseadmete ja -kandjate nimekiri on puudulik ega vasta reaalsele ühiskonna ja tehnoloogia arengule, ei taga erakopeerimise tasu aga oma eesmärgi, milleks on kompenseerida kahju, mis on õiguste valdajatele tekkinud seoses teoste tasuta reprodutseerimisega isiklikuks otstarbeks. Olukorras, kus salvestusseadmete ja -kandjate nimekiri on ebapiisav ning erakopeerimiseks kasutatavatele seadmetelt tasu ei koguta, ei saa rääkida ka õiguste valdajate võimalusest õiglasele hüvitisele.

Selleks, et tagada õiguste valdajatele õiglase hüvitis, on vajalik lisada nimekirja pilvesalvestuse tasu. Nagu eelnevalt viidatud, on internetipõhiste teenuste ja pilvesalvestusplatvormide kasutamine kasvanud ning jätkab kasvamist ka tulevikus, mistõttu on õiguste valdajatele õiglase hüvitise tagamiseks vajalik pilvesalvestuse tasu kehtestamine. Ka Euroopa Kohus on kinnitanud, et pilvesalvestuse tasu nimekirja lisamine on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega ning lubatud. Euroopa Kohus on oma praktikas korduvalt rõhutanud erakopeerimisel õiglase tasu tagamise olulisust ning seoses pilveteenuse tasuga on Euroopa Kohus märkinud, et sellise tasu mittesätestamine on lubatud juhul, kui siseriiklikus õiguses on muul viisil ette nähtud õiglase hüvitise maksmine õiguste valdajatele.⁸ Sisuliselt tähendab see seda, et pilveteenustasu saab välistada ainult sellisel juhul, kui muul viisil on tagatud õiguste valdajatele õiglase hüvitis. Võttes aluseks kehtivas õiguses sätestatud madalad tasu määrad ning puuduliku salvestusseadmete ja -kandjate nimekirja, on üheselt mõistetav, et õiguste valdajatele ei ole ettenähtud õiglast hüvitist olukorras, kus inimene on teinud autoriõigusega või autoriõigusega kaasneva õigusega kaitstud teosest või esitusest isiklikuks kasutamiseks koopia, kasutades internetipõhiseid teenuseid või pilvesalvestusplatvormi.

EKL-i hinnangul tuleks kaaluda taaskasutatud seadmete nimekirja lisamist. Võttes arvesse ühiskonna liikumist säästlikuma tarbimise poole, on muutunud aina olulisemaks salvestusseadmete taaskasutamine. Taaskasutatud salvestusseadet nagu ka uut salvestusseadet on võimalik kasutada teostest ja esitustest reproduktsioonide tegemiseks. Seetõttu tuleks ka taaskasutatud seadmetelt tasu koguda. Nii kogutakse tasu taaskasutatud seadmetelt näiteks Prantsusmaal. Siiski peaks sarnaselt Prantsusmaaga olema taaskasutatud seadmetelt kogutav tasu, võrreldes uute seadmetega, madalam.⁹

Lugupidamisega

**Maarja Kangro, Eesti Kirjanike Liidu esinaine
ja Eesti Kirjanike Liidu eestseisus**

⁸ EKO [C-433/20](#), *Austro-Mechana Gesellschaft zur Wahrnehmung mechanisch-musikalischer Urheberrechte Gesellschaft mbH vs. Strato AG*.

⁹ République française. Legifrance. Arvutivõrgus:

https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000044330862.